

SAYRE G. 1971. Cryptogamae Exsiccatae. An annotated bibliography of published exsiccatae of Algae, Lichens, Hepaticae, and Musci. IV. Bryophyta. *Memoirs of the New York Botanical Garden* 19(2): 175-276.

SAYRE G. 1975. Cryptogamae Exsiccatae. An annotated bibliography of published exsiccatae of Algae, Lichens, Hepaticae, and Musci. V. Unpublished Exsiccatae. 1. Collectors. *Memoirs of the New York Botanical Garden* 19(3): 277-423.

Zbigniew MIREK

**MIĘDZYNARODOWY WYKAZ
PALEOBOTANIKÓW**

World directory of Palynologists

**WORLD DIRECTORY OF
PALYNOLOGISTS**

compiled by
BERNARD J. CRILLEY and
ROBERT A. FENSOME
Geological Survey of Canada, Dartmouth
Nova Scotia, Canada B2Y 4A2

1988

Wydany przez Międzynarodową Federację Towarzystw Palinologicznych informator zawiera nazwiska około 4600 profesjonalistów (w tym 76 z Polski) pracujących w 79 krajach świata na polu palinologii. Redaktorzy Informatora zachęcają osoby, które się w nim nie znalazły do nadsyłania uzupełniających danych. Odpowiedni wzór ankiety zamieszczono na końcu Informatora. Ankiety są również dostępne w Redakcji Wiadomości Botanicznych.

Zbigniew MIREK

**INFORMATOR FYKOLOGÓW POLSKICH
- CZŁONKÓW SEKCJI FYKOLOGICZNEJ
PTB**

**Polish directories of Phycologists
- members of Phycological Section of the Polish
Botanical Society**

Drugi z kolei (po wydanym w roku 1985) informator przynosi aktualny (na 1 stycznia 1990 r.) wykaz fykologów polskich zrzeszonych w Sekcji Fykologicznej PTB. Przy każdym z 81 nazwisk fykologów (uporządkowanych alfabetycznie) podano aktualną nazwę i adres oraz telefony instytucji zatrudniającej osobę, adres i telefon domowy oraz tematykę badawczą. Na końcu Informatora, przygotowanego przez doc. Iwo Wojciechowskiego, sekretarza Sekcji Fykologicznej PTB, zamieszczono dodatkowo pełny tekst regulaminu Sekcji. Mamy nadzieję, że ten dobry przykład zainspiruje inne sekcje PTB do sporządzenia podobnych, bardzo użytecznych wykazów, których treść będzie można włączać do okresowo przygotowywanych list członków naszego Towarzystwa.

Zbigniew MIREK

**RECENZJE
BOOK REVIEWS**

AICHELE D. *Was blüht denn da? Wildwachsende Blütenpflanzen Mitteleuropas.* Kosmos, Gesellschaft der Naturfreunde Franckh'sche Verlagshandlung. Stuttgart 1983, ss. 400, 7 tablic z rysunkami czarnobiałymi, 1200 zdjęć kolorowych. Cena 27. - DM

Ta interesująca i ciekawie wydana pozycja na dobrym, kredowym papierze przeznaczona jest dla nieprzygotowanych jeszcze do prac florystycznych miłośników flory. Przedstawia ona około 1000 gatunków flory środkowej Europy z gromad Monocotyledoneae i Dicotyledoneae bez rodziny Gramineae i Cyperaceae.

Oznaczenie gatunków oparto tu na kolorach kwiatów (białym, żółtym, czerwonym, niebieskim, fioletowym, zielonym, brązowym), siedliskach, w których żyją poszczególne gatunki, formach życiowych, okresach kwitnienia oraz opisach gatunków.

Kolorowe ryciny wykonane przez M. Goltabechte oddają wiernie zarówno istotne taksonomiczne czy morfologiczne cechy roślin jak również ich barwy. Uszeregowano je właśnie według barw kwiatów, a wśród nich według siedlisk, a dalej - rodzin i liczby płatków korony. Warto wydać tę pozycję w Polsce. Przemawia za tym ograniczony program nauczania systematyki roślin w szkołach podstawowych i średnich oraz na wyższych uczelniach. Pozycja ta może okazać się przydatna również

dla nauczycieli biologii, szczególnie w czasie wycieczek przyrodniczych (nieoceniona pomoc naukowa), początkujących florystów, turystów (wygodny format do noszenia), leśników, działaczy LOP oraz wszystkich miłośników flory i roślinności.

Paweł SZOTKOWSKI

Kleine Enzyklopädie Natur. VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1983, ss. 883, 1000 rycin i tabel, 80 tablic. Cena 12. - M NRD

Encyklopedia Przyrody posiada inny układ niż tego typu dzieła, podzielona jest na 11 rozdziałów prezentujących zagadnienia wszystkich nauk przyrodniczych począwszy od astronomii a skończywszy na matematyce, która w dziedzinie cybernetyki przyczyniła się do bardziej dynamicznego spojrzenia na procesy zachodzące w przyrodzie. Układ *Encyklopedii* nie jest alfabetyczny tylko problemowy, natomiast indeks liczący 5600 haseł zawartych w poszczególnych rozdziałach zamieszczony jest na końcu książki. Aneks liczy 65 fotografii i 16 rycin kolorowych. Każdy rozdział stanowi swego rodzaju skrócony podręczny zbiór wiadomości z danej dziedziny wiedzy. Kluczowe wzory i definicje zaopatrzone są w zwięzłą interpretację ich treści, ułatwia to w znacznej mierze nieprofesjonalistom całociowe spojrzenie na prezentowaną problematykę w najnowocześniejszym ujęciu. Szereg haseł biologicznych, zwłaszcza dotyczących problemów anatomiczno-fizjologicznych potraktowanych jest ewolucyjnie w wyczerpującej, jak na małą encyklopedię, formie. *Encyklopedię* redagował zespół pod kierunkiem profesora dr habil. Christiana Weibmantela, składający się w głównej mierze z przyrodników, co również ma wpływ na jej charakter.

W literaturze światowej bardzo rzadko pojawiają się małe encyklopedie przyrodnicze zwłaszcza o ujęciu problemowym, stąd też pojawienie się na rynku wydawniczym *Kleine Enzyklopädie Natur* można uważać za ważne wydarzenie.

Marek POLAŃSKI

MILLER H. A., WHITTIER H. O., WHITTIER B. A. *Prodromus Florae Hepaticorum Polynesiae, with a key to genera.* Bryophytorum Bibliotheca, Bd 25., J. Cramer, Vaduz, 1983, ss. 423. Opr., format 23 x 14.5 cm. Cena 150. - DM. ISBN 3-7682-1373-0

Prodromus Florae Hepaticorum Polynesiae jest alfabetycznym wykazem obejmującym blisko 1500 gatunków wątrobowców stwierdzonych w okresie od 1753 do 1980 roku na ogromnym terytorium Pacyfiku. Układem oraz sposobem prezentowania danych jest niemal identyczny z analogicznym katalogiem mchów tego obszaru, opracowanym przez tych sa-

mych autorów¹. W porównaniu do tego ostatniego niniejszy wykaz obejmuje swym zasięgiem także prawie całą Melanezję (tylko bez Nowej Gwinei).

Oprócz wykazu taksonów książka zawiera klucz do oznaczania wszystkich rodzajów wątrobowców obszaru Pacyfiku, do którego włączone zostały dodatkowo rodzaje znane z terytoriów ościennych, a których znalezienie na tym terenie jest bardzo prawdopodobne. Klucz ten jak się wydaje będzie miał znaczenie uniwersalne dla całych tropików. Bibliografia do omawianej książki jest imponująca i obejmuje aż 82 strony tekstu. Oprócz standardowych prac florystycznych autorzy zrewidowali praktycznie wszystkie monografie i rozprawy taksonomiczne, zawierające jakiegokolwiek dane o wątrobowcach rejonu Pacyfiku.

Omawiane opracowanie nie powinno wymagać specjalnej rekomendacji. Każdy bryolog zainteresowany badaniami tropikalnych wątrobowców, zwłaszcza dotyczącymi ich rozmieszczenia geograficznego, będzie bez przerwy zmuszany do korzystania z niego.

Ryszard OCHYRA

GROLLE R., PIIPPO S. *An annotated catalogue of Western Melanesian Bryophytes. I. Hepaticae and Anthocerotae.* Acta Botanica Fennica 125. Helsinki, 1984, ss. 86, ryc. 2. Miękką opr., format 17.5 x 25.0 cm. Cena 55. - FIM. ISBN 951-9469-19-2

Katalog wątrobowców Zachodniej Melanezji stanowi znakomite uzupełnienie omówionego wyżej *Prodromus Florae Hepaticorum Polynesiae*. Obejmuje on bowiem swym zasięgiem Nową Gwineę, która nie była uwzględniona przez autorów amerykańskich, oraz Wyspy Salomona, Manus, New Britain, New Ireland i Bougainville. Sposobem prezentowania danych niniejszy wykaz nie odbiega od katalogu wątrobowców Polinezji. W porównaniu z nim jest on jednak krytycznym przeglądem flory wątrobowców badanego obszaru. R. Grolle dokonał rewizji gigantycznego materiału zielnikowego, w rezultacie czego około 40 nazw gatunkowych zostało zredukowanych do synonimów, a dalszych 7 zmieniło swój dotychczasowy status taksonomiczny. W pięciu przypadkach dokonana została również lektotypifikacja nazw gatunkowych.

W sumie na Nowej Gwinei i przyległych wyspach rośnie 708 gatunków wątrobowców należących do 116 rodzajów i 39 rodzin. W przybliżeniu stanowi to więc połowę liczby gatunków stwierdzonych na całym obszarze Pacyfiku. Trzeba jednak wziąć pod uwagę fakt, że w przyszłości liczba ta zostanie poważnie zredukowana w wyniku krytycznych badań taksonomicznych. Niemniej jednak omówiony tu wykaz stanowi znakomity punkt wyjściowy do takich

¹Porównaj recenzję R. Ochry, *Wiadomości Botaniczne* 27(2): 166-167; 1983.

badan, będąc bezcennym kompendium całej literatury hepatikologicznej z tego bogatego pod względem florystycznym obszaru.

Ryszard OCHYRA

SCHULTZE-MOTEL W. (red.). *Advances in bryology*. Vol. 2. J. Cramer, Vaduz, 1984, ss. 229, liczne ryciny. Opr., format 14.5 x 22.8 cm. Cena 60. – DM. ISBN 3-7682-1406-0

Drugi tom *Advances in bryology*, cennego wydawnictwa przeglądowego Międzynarodowego Zrzeszenia Bryologów (IAB)², obejmuje cztery rozdziały dające pełne podsumowanie osiągnięć i aktualnego stanu wiedzy w czterech dalszych dziedzinach bryologii. Dwa z nich, a mianowicie „Mitosis in bryophytes” (s. 1–63) M. W. Steera i „Desiccation and ultrastructure in bryophytes” (s. 91–134) M. J. Olivera i J. D. Bewley'a stanowią absolutne novum w literaturze bryologicznej będąc przeglądem zagadnień, które jeszcze kilka lat temu były zupełnie nieznanne, nawet specjalistom od cytologii roślin i ultrastruktury. Oba rozdziały są bogato ilustrowane znakomitymi zdjęciami, stanowiącymi idealne uzupełnienie ich treści. Bardzo ciekawą i pożyteczną lekturą jest obszerny rozdział „Applied bryology” (s. 133–229) H. Ando i A. Matsuo, przynoszący ogrom faktów na ogół nie znanych przeciętnemu czytelnikowi. Jest to najpełniejszy jak dotąd przegląd użyteczności mszaków w ekonomice przyrody i w życiu człowieka. Okazuje się, że mszaki to nie tylko torfowce tworzące jakże użyteczny torf; również wiele innych gatunków znajduje zastosowanie w medycynie, ogrodnictwie i sztuce dekoracyjnej. Tylko jeden rozdział H. Muhlego „Moose als Bioindikatoren” (ss. 65–89) daje krótki i raczej pobieżny przegląd zagadnień wiążących się z bioindykacyjnym znaczeniem mchów, ale problematyka ta oczekiwała się w ostatnich latach wielu obszernych rekapitulacji.

Ryszard OCHYRA

Ochrona i kultivowanie orchidei. Tezy referatów II Wszeczwiązkowego Sympozjum (Kijów, maj, 1983). Wydawnictwo Ukrainńskiej Akademii Nauk, Naukowa Dumka, Kijów, 1983, ss. 112

Książka zawiera streszczenia referatów II Wszeczwiązkowego Sympozjum o ochronie i kultywaniu storczyków, które odbyło się w Kijowie w 1983 roku. Książka zapoznaje z różnymi zagadnieniami biologii i ekologii storczyków, ich rozmieszczeniem, uprawą i ochroną. Treść książki zawarta jest w trzech rozdziałach: „Problemy ogólne”, „Storczyki Związku Radzieckiego” oraz „Storczyki tropikalne”. Rozdział I informuje o biologii storczyków, ich właściwościach leczniczych, jak również o działalności, założeniach

i wytycznych pracy Europejskiej Komisji Storczykowej (W. Roost, s. 10–11). Rozdział II dotyczy rodzimych storczyków różnych krajów Związku Radzieckiego. Uwagę zwraca praca J. P. Diducha (s. 31–32) przedstawiająca aktualne badania populacji różnych storczyków w związku z ich ochroną. Zagadnienia ochrony to tezy wielu referatów tego Sympozjum, m. in. J. W. Kukk (s. 48–49) pisze o ochronie storczyków w Estonii, B. Cepurite i J. Strazdzinsz (s. 49–52) na Litwie, a S. J. Popowicz (s. 54–50) na Ukrainie. Spektro rozwojowe populacji storczyków na Ukrainie rozważa W. G. Sobko (s. 27–29). M. G. Wachrameewa i L. W. Denisowa (s. 35–38) przedstawiają wyniki badań nad dynamiką liczebności populacji *Platanthera bifolia* Rich. i *Platanthera chloranta* Rchb. w podmoskiewskich lasach, gdzie podlegają one antropopresji. T. P. Sizowa i M. G. Wachrameewa (s. 41–43) opisują wpływ grzybów na rozwój podziemnych organów *Platanthera bifolia* Rich. i *Dactylorhiza fuchsii* Soó.

Introdukcja zachowawcza storczyków do ogrodów botanicznych to trudne zadania. Dobre rezultaty osiągnięto w uprawie *Epipactis palustris* Crantz. (W. G. Sobko, O. N. Nefedowa, s. 45–47).

W rozdziale III W. Roost (s. 61–62) podaje biologię i ekologię *Cymbidium* Sw., a cykl rozwojowy tego storczyka opisują T.M. Czerwczenko i E. A. Sedowa (s. 63–66). Wpływ endogennych regulatorów wzrostu na rozwój *Cymbidium* Hybr. określił T. K. Majko (s. 75–77). Zainteresowani uprawą storczyków znajdują w tym rozdziale wiele praktycznych informacji. Na uwagę zasługują badania dotyczące wpływu związków organicznych krzemu na rozwój *Cymbidium* (G. G. Rusin, W. N. Tarusina, N. W. Zaimenko, s. 100–101).

Książkę zamykają rozważania na temat chorób wirusowych storczyków (A. A. Kołodoczka, T. I. Zirka, s. 105–107).

Książka dostarcza wielu informacji o aktualnych badaniach storczyków w Związku Radzieckim.

Lucyna MRÓZ

MACDONALD I. A. W., KRUGER F. J., FERRAR A. A., (red.). *The ecology and management of biological invasions in southern Africa*. Oxford University Press, Southern Africa, Cape Town, 1986 (1988), ss. XVI + 324, 43 ryc., 84 tab. Cena 39.50 randów. ISBN 0-19-570417-7

Omawiana książka podsumowuje wyniki prac prowadzonych w Republice Południowej Afryki w ramach międzynarodowego programu badawczego „Ecology of Biological Invasions”, zorganizowanego przez Komitet dla Problemów Środowiskowych (SCOPE) Międzynarodowej Rady Unii Naukowych (ICSU). Opracowanie dotyczy zjawisk przenikania zawleczonych przez człowieka gatunków roślin i zwierząt do naturalnych i na półnaturalnych ekosystemów lądowych i wodnych na obszarze na południe

²Patrz recenzja R. Ochyry, *Wiadomości Botaniczne* 30(2): 204-205; 1986.

od rzek Cunene i Zambezi. Izolowana pozycja biogeograficzna południowej Afryki (państwo roślinne Capensis), niezwykle bogactwo i odrębność miejscowej flory, podatność niektórych występujących tu ekosystemów na penetrację ze strony obcych przybyszów synantropijnych, daleko idące zniszczenie przyrody na jednych obszarach, przy dobrym jej zachowaniu na innych, i bogate doświadczenia miejscowych ekologów na polu praktycznej ochrony rodzimiej fauny, flory i zbiorowisk roślinnych sprawiają, że procesy inwazji biologicznych są na tym obszarze szczególnie jaskrawe, a zasób zgromadzonych na ich temat wiadomości wyjątkowo rozległy i różnorodny. Dlatego omawiane opracowanie ma – podobnie jak analogiczny tom australijski³ – wielką wartość dla polskiego czytelnika: ilustruje ogólne prawidłowości inwazji biologicznych bardzo bogatym, a zupełnie u nas nie znanym materiałem faktycznym. Książka składa się z sześciu części, obejmujących łącznie 25 rozdziałów, które wyszły spod pióra 50 autorów; 47 spośród nich pracuje w P.A. W części pierwszej przedstawiono perspektywy historyczne: dzieje zasiedlania Południowej Afryki przez człowieka i przemian wywołanych jego gospodarką oraz przebieg inwazji roślin obcego pochodzenia na tym terenie. Część drugą poświęcono na omówienie inwazji ze strony obcych gatunków zwierząt (lądowych i wodnych). Część trzecia zawiera analizę rozprzestrzenienia i roli obcych przybyszów w różnych biotach południowej Afryki: w lasach i zaroślach twarolistnych typu fynbos, na pustyniach i półpustyniach, w formacjach trawiastych i sawannowych, w wilgotnych lasach wiecznie zielonych oraz na wyspach przybrzeżnych i oceanicznych (Marion, Prince Edward). Czwarta część opracowania przedstawia próbę wyjaśnienia mechanizmów inwazji, głównie ze strony roślin. Najwięcej uwagi poświęcono tu zjawiskom rozsiewania się nasion i owoców, procesom demograficznym w populacjach inwazyjnych oraz ekofizjologii gatunków ekspansywnych (m. in. w zakresie fotosyntezy, produktywności i efektywności wykorzystywania zasobów siedliskowych). Końcowe części książki dotyczą następstw inwazji w ekosystemach lądowych i wodnych oraz teoretycznych możliwości kontroli przebiegu inwazji i praktycznych sposobów realizacji tego rodzaju zabiegów. Każdy z rozdziałów kończy się wykazem bibliograficznym (uwzględniającym przede wszystkim prace południowoafrykańskie), a cały tom zamykają dwa skorowidze: systematyczny (nazw zwierząt i roślin) oraz rzeczowy.

Jan KORNAŚ

KLÖTZLI F. A. *Ökosysteme - Aufbau, Funktionen, Störungen. 2. Auflage (Uni-Taschenbücher 1479)*. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 1989, ss.

XII + 464, 166 ryc., 87 tab. Cena 44.80. – DM. ISBN 3-437-20403-3

Omawiana książka wyróżnia się spośród licznych opublikowanych ostatnio wprowadzeń do nauki o ekosystemach swym wybitnie interdyscyplinarnym charakterem. Zawdzięcza to zapewne faktowi, że powstała jako rozwinięcie programu telewizyjnego na temat stosunku człowieka do jego przyrodniczego środowiska. Autor, zwracając się do szerokiego kręgu odbiorców nie posiadających fachowego przygotowania z zakresu ekologii, świadomie zrezygnował z wielu szczegółów, zrozumiałych tylko dla specjalisty, na rzecz zagadnień o znaczeniu bardziej ogólnym. Konsekwentnie starał się przy tym przedstawić omawiane problemy w skali globalnej, w odniesieniu do całej biosfery. Dzięki temu powstała książka nieszablona, odsłaniająca rzadko dostrzegane, szerokie perspektywy. Dla profesjonalnego biologa jest ona cenna przede wszystkim przez to, że kładzie nacisk na powiązania pomiędzy ekologią i naukami społecznymi (w zakresie ekonomii, socjologii i nauk politycznych). Opracowanie składa się z czterech części, omawiających kolejno: strukturę ekosystemów, obieg materii i przepływ energii w ich obrębie, relacje pomiędzy organizmami a środowiskiem, przede wszystkim w zakresie obrony przed szkodliwym oddziaływaniem substancji toksycznych i patogenów, oraz problematykę użytkowania i ochrony ekosystemów. Wszystkie rozdziały są bogato ilustrowane pomysłowymi oryginalnymi diagramami i podbudowane ogromnym zasobem danych faktycznych w postaci tabel liczbowych, uwzględniających informacje najświeższej daty. W książce zamieszczono również krótki słowniczek terminologiczny, bardzo obszerny wykaz literatury przedmiotu (46 str.) i skorowidz rzeczowy.

Jan KORNAŚ

KEDVES M. *Paleogene fossil sporomorphs of the Bakony Mountains. Part IV. Studia Biologica Hungarica 21. Académiai Kiadó, Budapest, 1986, ss. 121, 8 ryc.*

W 1986 roku ukazał się czwarty i zarazem ostatni tom monografii M. Kedvesa podsumowujący wieloletnie badania palinologiczne paleogeńskich osadów z rejonu Gór Bakony (zachodnie Węgry). Pierwsze trzy tomy zostały opublikowane w latach 1973, 1974 i 1978 w tym samym wydawnictwie⁴. Zawierały one szczegółowy przegląd wszystkich oznaczonych sporomorf wraz z opisami i bogatą dokumentacją fotograficzną. Tom IV podsumowuje całość badań. Autor wnikliwie zanalizował materiał palinologiczny i przedstawił jego interpretację stratygraficzną i

⁴Por. *Wiadomości Botaniczne* 18(2): 156-157; 1974, 19(2): 144; 1975, 23(2): 130; 1979

³Por. *Wiadomości Botaniczne* 33(2): 81; 1989.

paleoekologiczną.

Opracowanie rozpoczyna, podobnie jak w poprzednich tomach, przegląd światowej literatury poświęconej badaniom palinologicznym starszego trzeciorzędu. Autor omówił przede wszystkim prace opublikowane po oddaniu do druku tomu III, tzn. po roku 1978, oraz szereg prac wcześniejszych pominiętych w tomach I - III.

Wyniki badań przedstawione zostały w dwóch rozdziałach. W pierwszym przeprowadzono szczegółową analizę znaczenia stratygraficznego oznaczonych 314 taksonów sporomorf. Ziarna pyłku i spory zostały zaliczone do 27 grup w zależności od ich występowania w poziomach stratygraficznych wyróżnionych w rejonie badań. Oprócz tego podane zostały listy sporomorf charakterystycznych dla osadów dolnego, środkowego i górnego eocenu oraz górnego oligocenu.

Na podstawie uzyskanych spektrów pyłkowych M. Kedves przedstawił charakterystykę palinologiczną wymienionych wyżej oddziałów paleogenu i wyróżnionych w ich obrębie poziomów stratygraficznych. W prowadzonej dyskusji uwzględnił przede wszystkim problem występowania i frekwencji różnych typów sporomorf i ich znaczenia jako wskaźników warunków środowiskowych. Rozdział drugi zawiera przegląd badanych profili wiertniczych z 16 stanowisk, reprezentujących 3 regiony geograficzne Gór Bakony. Dla każdego stanowiska omówione zostały wszystkie badane profile, każdorazowo określono rodzaj pobranego osadu, jego wiek, przeprowadzono dyskusję nad wynikami analizy pyłkowej i przedstawiono krótkie podsumowanie badań na danym stanowisku. Tę część opracowania uzupełniają 8 diagramów pyłkowych z 6 stanowisk, wybranych przez autora tak, aby dały reprezentatywny obraz paleogeńskiej mikroflory Gór Bakony.

Krótki końcowy rozdział III zawiera omówienie aktualnego stanu badań osadów starszego trzeciorzędu na obszarze Węgier. M. Kedves zwraca w nim uwagę na szereg zagadnień z zakresu taksonomii paleogeńskich sporomorf oraz stratygrafii osadów tego okresu, które powinny stać się przedmiotem badań w najbliższych latach. Przedstawiona monografia wnosi duży wkład do poznania paleogenu Europy środkowej. Jednocześnie bardzo szczegółowa część systematyczna (tomy I - III), zawierająca opisy, fotografie i liczne rysunki sporomorf jest doskonałym materiałem porównawczym dla palinologów zajmujących się całym trzeciorzędem. Imponujący jest przegląd literatury dotyczącej badań palinologicznych osadów paleogenu prowadzonych na całym świecie, liczący 731 pozycji.

Krystyna SKAWIŃSKA

CODY W. J., BRITTON D. M. *Ferns and fern allies of Canada*. Agriculture Canada - Research

Branch. Ottawa, 1989, ss. 430, 160 ryc., 159 map, 5 tabel. Cena 46.20 dolarów USA. ISBN 0-660-13102-1 (książka rozprowadzana drogą pocztową przez Canadian Government Publishing Centre, Supply and Services Canada, Ottawa, Canada K1A 0S9)

Omawiane dzieło jest pierwszą kompletną opisową florą paprotników Kanady. W krótkim wstępie wyjaśniono zasady nomenklatury i systematyki paprotników, omówiono znaczenie danych kariologicznych dla odtworzenia ich ewolucji, naświetlono rolę procesów hybrydacyjnych. Właściwą treść opracowania tworzą klucze do oznaczania rodzin, rodzajów i gatunków. Dla każdego gatunku podano opis morfologiczny, dyskusję stanowiska systematycznego i zmienności wewnątrzgatunkowej, liczbę chromosomów (w oparciu o dane pochodzące z Kanady) i charakterystykę zasięgu ogólnego oraz - bardziej szczegółowo - rozmieszczenia w Ameryce Północnej. Dołączono również bardzo dobre rysunki kreskowe, przedstawiające pokroję rośliny i diagnostycznie ważne szczegóły morfologiczne, a także punktową mapę rozmieszczenia w granicach Kanady. We wszystkich rodzajach, w których znane są mieszanie międzygatunkowe, podano informacje o ich cechach morfologicznych i występowaniu. Całości dopełnia słowniczek terminów morfologicznych, obszerny wykaz bibliograficzny (22 str. druku) oraz skorowidz systematyczny. Książka reprezentuje bardzo wysoki poziom, zarówno co do treści jak i formy. Autorzy uwzględnili najnowsze osiągnięcia taksonomii i fitogeografii paprotników, zachowując przy tym krytyczną powściągliwość w odniesieniu do niektórych niedostatecznie ugruntowanych tendencji (m. in. w zakresie bardzo wąskiego ujmowania rodzajów, np. w obrębie widlaków). Dla użytkownika polskiego ma omawiana książka istotne znaczenie bezpośrednie: spośród uwzględnionych w niej 141 gatunków paprotników aż 52 gatunki występują w naszym kraju (9 gatunków w postaci zastępczych taksonów intraspecyficznych). Dla należytej oceny ich pozycji systematycznej i charakteru fitogeograficznego dane z Kanady mieć mogą niemałe znaczenie.

Jan KORNAŚ

KOOP H. *Forest Dynamics*. SILVI-STAR: A Comprehensive Monitoring System. Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, 1989, ss. 229 ISBN 3-540-51577-1, ISBN 0-387-51577-1

Włączenie naturalnych procesów zachodzących w lesie w system gospodarowania jest jednym z pilniejszych zadań nauk leśnych. W światowej ekologii zaś od kilkunastu lat narasta zainteresowanie rolą zaburzeń w przyrodzie i zjawiskami zachodzącymi w środowiskach mozaikowych. Procesy składające się na dynamikę lasu są więc pasjonującym problemem, zarówno dla ekologów, jak i dla badaczy zajmujących

się czysto praktycznymi zagadnieniami. Tymczasem wystarczy choćby wziąć do ręki przeglądowy artykuł Szwagrzyka (1988)⁵ by zdać sobie sprawę ze skali problemów, jakich nastrożają badania w tej dziedzinie. Spory na temat skali przestrzennej i czasowej w jakiej należy ujmować zjawiska oraz trudności metodyki skłaniają niektórych badaczy wręcz do rezygnacji z badań terenowych na rzecz modelowania komputerowego. Skłonności do ograniczania się do zjawisk zachodzących tylko w drzewostanie i do zawężania listy uwzględnianych czynników zmniejszają wartość wyników wielu badań.

Książka młodego pracownika Instytutu Gospodarowania Zasobami Przyrody (Institute of Nature Management) w Leersum (Holandia) jest próbą rozwiązania tych trudności. Jej podstawą materiałową są własne badania autora przeprowadzone w kilku obiektach leśnych w Europie (zob. niżej). Autor zaproponował własny system zbierania danych o lesie. Przyjął on koncepcję hierarchicznego systemu jednostek przestrzennych, w których dynamika lasu może być ujmowana. Są to kolejno: „przestrzeń życiowa drzewa”, „jednostka regeneracyjna” (= luka), „mozaika jednostek regeneracyjnych”, „mozaika siedliskowa” i niejako niezależna od tego szeregu „jednostka roślinności runa”. Odpowiednio skonstruowany system „zagnieżdżonych” jedna w drugiej powierzchni badawczych wraz z programem odpowiednich badań na tych powierzchniach, uniezależnił metodykę zbierania danych od osobistych poglądów badacza na wybór odpowiedniej skali przestrzennej. W proponowanym systemie szeroko uwzględniono informacje o roślinności runa, o mikroreliefie i innych zjawiskach związanych z wykrotami, a także dane historyczne. Aproksymacja kształtu drzew umożliwiła opisanie kształtu każdego z nich za pomocą minimalnej liczby współrzędnych. Jako miejsce przechowywania tak zebranych danych proponuje autor pamięć komputera.

Tak zapisany na dyskietce fragment lasu można oczywiście – i autor skwapliwie tę możliwość wykorzystuje – „obejrzeć” z różnych stron: „z lotu ptaka” i w przekroju, z zewnątrz i od wewnątrz. Najciekawsza z zaprezentowanych możliwości użycia zebranych informacji jest symulacja dopływu energii świetlnej do dowolnego punktu w trójwymiarowej przestrzeni wnętrza lasu. Bardzo interesująca jest też możliwość odtwarzania obrazu struktury pionowej badanego fragmentu w przeszłości na podstawie przyrostów drzew i śladów drzew już nieistniejących.

Ważną częścią książki jest demonstracja badań przeprowadzonych przez autora według zaproponowanej metodyki w kilku obiektach w Europie. Badaniami objęto: rezerwat La Tiliae we Francji, New Forest w Anglii, zarośla wierzbowe nad rzeką Rhine

we Francji, lasy bagienne w Otterskooi i na polderze Zuidelijk Flevoiland (Holandia), buczyny Neuenburger Urwald (RFN) i – co najciekawsze dla polskiego czytelnika – grądy Białowieckiego Parku Narodowego. Te ostatnie badania są wynikiem współpracy autora z Białowiecką Stacją Geobotaniczną UW. Związki z Puszcza Białowieśką podkreślone są nie tylko licznymi cytatami w liczącym blisko 400 pozycji spisie literatury (z polskich autorów: Faliński, Olszewski, Paczowski, Piotrowska, Włoczewski) oraz zapożyczonymi rysunkami. Nawet na okładce książki znalazł się przykład rekonstrukcji struktury pionowej grądy w latach 1897, 1927, 1957 dokonanej wyżej wspomnianą metodą.

Książkę zamyka dodatek, zawierający głównie krótkie opisy użytych programów komputerowych. Słowniczek pojęć, indeks gatunków i indeks przedmiotowy są, mimo drobnych usterek, dobrą pomocą przy lekturze.

Perspektywicznym celem autora ma być stworzenie modelu symulującego dynamikę lasu. Prezentowana praca jest tylko etapem na drodze do tego celu. Henk Koop zresztą tego nie ukrywa, pisząc o otwarciu o brakach w proponowanym systemie i problemach do rozwiązania. Niezależnie od tego, czy autorowi uda się taki model stworzyć, idea jego zasługuje na uwagę. Większość opracowanych dotychczas modeli dynamiki lasu jest zbudowana na podstawie arbitralnie przyjętych założeń, potem co najwyżej uszczegóławianych. Koop tworzy swój model drogą dodawania kolejnych informacji uzyskiwanych w terenie. Nie jest on ekologiemi przywiązany do wygodnego fotela przed szklanym ekranem. Komputer w jego rękach jest narzędziem do przetwarzania danych terenowych, a nie generatorem jakiegoś innego, choć może łatwiejszego do modelowania świata. Może to właśnie sprawia, że każdy krok autora jest wiarygodny, mimo, że do ostatecznego celu – i ostatecznego sprawdzenia wartości modelu – droga jest jeszcze daleka. Do stosowania od zaraz nadaje się natomiast zaproponowany, kompleksowy system zbierania informacji o lesie. Dlatego warto, aby sięgnęli po tę książkę wszyscy ci, którzy z lasem mają w swojej praktyce badawczej do czynienia, ale i ci, których interesuje komputerowe modelowanie procesów przyrodniczych.

Paweł PAWLACZYK

WALTER H., BRECKLE S. W. *Ecological systems of the geobiosphere. 3. Temperate and polar zoniobioses of northern Eurasia*. Springer-Verlag, Berlin - Heidelberg - New York - London - Paris - Tokyo - Hong Kong, 1989. Opr., ss. XII + 581, 534 ryc., 125 tab. Cena 298. – DM. ISBN 3-540-15029-3

Książka jest tłumaczeniem niemieckiego oryginału, publikowanego od kilku lat pod tytułem *Ökologie der Erde*⁶. Dwa poprzednie tomy wyda-

⁵Szwagrzyk J. 1988 - Struktura i dynamika lasu: teoria, metody badania, kontrowersje. *Wiadomości Ekologiczne* 34 (4) 355-373.

⁶Por. *Wiadomości Botaniczne* 31(4): 242; 1987.

nia angielskiego ukazały się w 1985 i 1986 r.⁷, tom czwarty i ostatni, dotyczący amerykańskiego sektora Holarktydy, jest w przygotowaniu. Oddany obecnie do rąk czytelników tom trzeci poświęcony został omówieniu zagadnień ekologicznych i ekofizjologicznych odnoszących się do roślinności europejskich i azjatyckich części strefy umiarkowanej i zimnej. Podobnie jak tomy poprzednie opiera się on na teoretycznej koncepcji H. Waltera, dzielącej biosferę na ekosystemy strefowe (zonobiomy), przejściowe (zono-ekotony), górskie (orobiomy) i uwarunkowane szczególnymi lokalnymi stosunkami glebowymi (pedobiomy). Książka obejmuje swym zasięgiem ogromny obszar (1/6 łącznej powierzchni lądów) i dotyczy eurazjatyckich lasów zrzucających liście na zimę, borealnej tajgi, stepów, półpustyń, pustyń i tundry. Ogromna i trudno dostępna literatura z tego zakresu, przede wszystkim rosyjska i radziecka, wykorzystana została w sposób niezwykle sumienny i przemyślany. Tekst i liczne, w dużej części oryginalne lub mało dotąd znane ilustracje, zawierają ogromne bogactwo danych faktycznych. Obszerna bibliografia (18 str. druku) i skorowidz rzeczowy dopełniają całości tego bardzo udanego i pożytecznego dzieła.

Jan KORNAŚ

FRANKTON C., MULLIGAN G. A. *Weeds of Canada. 8th revised printing.* Agriculture Canada - Canadian Government Publishing Centre, Toronto, 1987, ss. 217, 101 ryc. Cena 20.35 dol. kanad. ISBN 1-55021-016-5

Flory synantropijne umiarkowanych części Ameryki Północnej i Europy mają wiele gatunków wspólnych. Jest to wynikiem wzajemnej wymiany składników, jaka zachodzi pomiędzy nimi dzięki działalności człowieka już od blisko 500 lat. Duże znaczenie przybyszów amerykańskich, zawleczonych do Europy, jest u nas powszechnie znane. Rzadko natomiast doceniana bywa ogromna, wręcz dominująca rola, jaką odgrywają rośliny europejskie w synantropijnej florze Ameryki Północnej. Omawiana książka dostarcza wielu interesujących danych w tym zakresie. Ma ona charakter przewodnika do oznaczania, w którym zestawiono charakterystyki 230 gatunków chwastów polnych, spotykanych najczęściej na terenie Kanady. Przy każdym z gatunków podano jego nazewnictwo, opis morfologiczny, pochodzenie, rozmieszczenie w Kanadzie, wymagania siedliskowe i uwagi uzupełniające (np. co do gatunków najbardziej zbliżonych). Dla 154 gatunków zamieszczono bardzo dobre rysunki, przedstawiające pokrój rośliny i szczegóły jej budowy, ważne z diagnostycznego punktu widzenia. Opisową część książki poprzedza krótki wstęp (wraz z bibliografią, a zamyka skorowidz nazw łacińskich i angielskich). Jak się okazuje, ponad 70% gatunków, uważanych w Kana-

dzie za najważniejsze chwasty polne, wywodzi się z Europy (lub Europy i przyległych obszarów zachodniej Azji), tylko około 20% tworzą chwasty pochodzenia amerykańskiego (ponad 1/3 spomiędzy nich została zawleczona na trwałe do Europy), a około 10% – gatunki azjatyckie. Zdaje się to potwierdzać znaną hipotezę, że europejskie rośliny synantropijne są szczególnie dobrze przystosowane do współżycia z człowiekiem (a tym samym szczególnie ekspansywne), gdyż stosunkowo najdawniej znalazły się pod intensywną presją selekcyjną związaną z działalnością ludzką.

Jan KORNAŚ

GELJUTA V. P. *Flora Gribov Ukrainy. Mucnistorosjanye gryby.* Naukova Dumka, Kiev, 1989, ss. 256. ISBN 5-12-000790-2. Cena 5. – rbl.

W ostatnich latach wzrosło wyraźnie zainteresowanie grzybami zaliczanymi do rzędu *Erysiphales*. Ukazała się ich nowa (trzecia z kolei) monografia światowa⁸ i szereg monograficznych opracowań regionalnych, jak np.: Polski (1985), Chin (1987), Estonii (1987) i Korei (1988). Kolejną interesującą publikacją jest monografia mączniakowych Ukrainy, opracowana przez dra V. P. Geljutę z Instytutu Botaniki AN USSR w Kijowie. Zaawansowane są ponadto studia nad florą *Erysiphales* Słowacji (C. Paulech) i Bułgarii (V. Fakirova).

Omawianą monografię (jak i inne opracowania tego rodzaju) rozpoczyna część ogólna, na którą składa się kilka rozdziałów. Pierwszy z nich zasługuje na uwagę, bowiem autor podaje w nim i omawia nowy podział Ukrainy na „rejonny flory grzybów”, odbiegający znacznie od podziału przyjętego w czterech poprzednich tomach *Flory Grzybów Ukrainy*, jak również w kolejnych tomach *Flory USSR*.

W dalszych rozdziałach omówienie są metody badań mączniakowych, ich cykl życiowy, a ponadto morfologia stadium niedoskonałego (grzybnia, przycistki, haustoria, konidiofory, konidia, powstawanie i kiełkowanie zarodników konidialnych) i doskonałego (kleistotecja, przyczepki, worki i askospory) oraz ich znaczenie dla taksonomii tej grupy systematycznej.

W części ogólnej zwraca uwagę czytelnika jeszcze krótki rozdział, w którym są przedstawione współczesne podziały systematyczne mączniakowych. Autor przedstawia tu również system własny (opublikowany w 1988 roku), w którym rząd *Erysiphales* dzieli na 3 rodziny (*Erysiphaceae*, *Blumeriaceae* i *Leveillulaceae*).

Kolejne rozdziały części ogólnej podają uwagi o historii badań mączniakowych na Ukrainie, stanie zbadania ich flory we wszystkich rejonach florystycznych, jak również o podobieństwie flory poszczególnych rejonów (wyliczonym statystycznie i przedstawionym w postaci dendrytu).

⁷Por. *Wiadomości Botaniczne* 30(1): 93-94, 1986; 31(4): 241-242; 1987.

⁸Por. *Wiadomości Botaniczne* 33(1): 44; 1989.

Część ogólną zamyka rozdział omawiający gatunki mączniakowych, które powodują choroby roślin uprawnych i częściej hodowanych. Po tym rozdziale rozpoczyna się część systematyczna, na którą składa się charakterystyka rzędu, rodziny, opisy rodzajów i zaliczanych do nich gatunków, jak również klucze do oznaczania poszczególnych taksonów. Opisy wszystkich taksonów są stosunkowo zwięzłe, a dla każdego z nich podano obowiązującą nazwę łacińską (z pełnym cytatem bibliograficznym) i ważniejsze synonimy, jak również nazwę w języku rosyjskim. W przypadku taksonów wyższej rangi (rzęd, rodzina, rodzaj) nazwa rosyjska jest transliteracją odpowiedniej nazwy łacińskiej.

Po opisach gatunków wymienione są rośliny żywicielskie i stanowiska, na których zostały zebrane lub były notowane na obszarze Ukrainy. Opisy poszczególnych taksonów zamykają uwagi o ich ogólnym rozmieszczeniu.

Uzupełnieniem tekstu są ryciny (w liczbie 32), w większości oryginalne, przedstawiające w części systematycznej otocznie z przyczepkami, worki z askosporami, szczytowe fragmenty przyczepki lub zarodniki konidialne. Stosunkowo nieliczne ryciny rekompensują efektowne zdjęcia wykonane przy użyciu skaningowego mikroskopu elektronowego i zestawione na 23 tablicach.

Zwraca uwagę fakt, że gatunki w obrębie rodzaju ułożone są w porządku alfabetycznym. Układ taki ułatwia być może korzystanie z monografii, ale nie mówi o ich pokrewieństwie. Ponadto trudniej jest porównać cechy grzybów występujących na roślinach żywicielskich, które znajdują się obok siebie w systemie (np. na przedstawicielach tej samej rodziny).

Część systematyczną zamykają wykazy roślin żywicielskich i stanowiska, na których omawiane grzyby zostały zebrane lub zanotowane tylko w stadium konidialnym (*Oidium* i *Pseudoidium*). Kolejne rozdziały to wykaz piśmiennictwa (obejmujący 248 pozycji), objaśnienie skrótów nazw rejonów „flory grzybów Ukrainy” i nazw obwodów, skorowidz łacińskich nazw roślin żywicielskich, jak również nazw taksonów grzybów.

Przy tej okazji warto odnotować, że flora Erysiphales Ukrainy jest znacznie bogatsza w gatunki niż flora Polski, liczy bowiem 108 gatunków, zgrupowanych w 12 rodzajach (nie licząc stadiów konidialnych). Porażają one 911 gatunków roślin żywicielskich, należących do 69 rodzin (w Polsce 94 gatunki na 620 gatunkach roślin żywicielskich należących do 56 rodzin).

Należy podkreślić, że jest to nader cenne i oryginalne opracowanie monograficzne, o wysokim poziomie merytorycznym. Jakkolwiek niektóre z zawartych w nim nowych koncepcji (rodzina Blumeriaceae, odrębny rodzaj *Golovinomyces*, zakres niektórych taksonów) zdają się być jeszcze dyskusyjne, to stanowi ono dalszy, znaczący krok do pełnego poznania mączniakowych. Monografią zainteresują

się zarówno mikolodzy zajmujący się florystyką, taksonomią i geografiami grzybów, jak i fitopatolodzy, bowiem będzie dla nich niezbędna do identyfikacji sprawców chorób wielu roślin.

Bogusław SALATA

CONTI F., PELLEGRINI M. *Orchidee spontanee d'Abruzzo*. Cogeestre Edizioni, 1990, ss. 192 (brak miejsca wydania)

Dzięki wieloletniej współpracy Białowieskiej Stacji Geobotanicznej UW z Instytutem Botaniki i Ekologii Uniwersytetu w Camerino we Włoszech miałem okazję zapoznania się z wyjątkową książką poświęconą storczykom regionu Abruzzo.

Pierwszy rozdział przedstawia ogólną charakterystykę obszaru objętego książką. Region Abruzzo leży w środkowych Włoszech, obejmuje część centralnych Apeninów, ma silnie zróżnicowaną rzeźbę terenu i bogatą szatę roślinną, a obfitość skał wapiennych sprzyja występowaniu storczyków. Najlepiej zachowana część regionu znalazła ochronę w Parku Narodowym Abruzzo.

Rozdział drugi traktuje ogólnie o storczykach, ich morfologii, ekologii i ochronie. Zrozumienie treści ułatwiają poglądowe ilustracje. Jednostronicowy klucz umożliwi oznaczenie okazu do rodzaju.

Dalej zaczyna się ucza dla oczu wielbieli storczyków. Każdemu z 66 gatunków poświęcono 2 strony (rozkładówka). Na jednej stronie znajduje się krótki opis gatunku, na drugiej duże barwne zdjęcie. Materiał ilustracyjny pochodzi z zdecydowanej większości od autorów. Alfabetyczny układ pozwala na szybkie odnalezienie interesującego nas gatunku storczyka.

W końcowej części zamieszczono 22 mapy rozmieszczenia gatunków rzadkich w regionie, bibliografię (61 pozycji), indeks alfabetyczny, obejmujący także synonimy i spis treści.

Głównym atutem tej książki są z pewnością doskonałe technicznie i artystycznie zdjęcia. Szkoda, że materiał ilustracyjny nie został bardziej ujednolicony (niektóre zdjęcia obejmują całe rośliny, inne tylko części kwiatostanów). Sądzą jednak, że autorzy chcieli pokazać najistotniejsze cechy gatunków, umożliwiające ich łatwe oznaczenie i stąd nieco odmiennie podejście do różnych przedstawicieli Orchidaceae.

Drugi atut to druk całości na doskonałym papierze, z barwnym zdjęciem na okładce - innymi słowy szata graficzna mogąca zjednać storczykom wielu miłośników. Ważne jest także tempo w jakim się ta pozycja ukazała - od przygotowania do druku upłynęło zaledwie kilka miesięcy.

Dzielo F. Contiego i M. Pellegriniego to książka interesująca dla każdego miłośnika storczyków.

Botanicy z Uniwersytetu w Camerino wydają corocznie kilka popularnych książek, bogato ilustrowanych, poświęconych szacie roślinnej wybra-

nych obiektów fizjograficznych lub regionów Włoch. Recenzowana pozycja wszakże pod względem zamysłu i wykonania wyróżnia się wśród dotychczasowych opracowań. Omawiana książka, podobnie jak większość popularnonaukowych pozycji poświęconych przyrodzie, została wydana nakładem samorządowych władz regionalnych.

Wojciech ADAMOWSKI

TISCHLER W. *Ökologie der Lebensräume. Meer, Binnengewässer, Naturlandschaften, Kulturlandschaft*. (UTB Nr. 1535). Gustav Fischer Verlag. Stuttgart 1990, ss. XII + 356, ryc. 91, tab. 2. Cena 34.80. - DM. ISBN 3-437-20439-4

Omawiana książka, napisana przez jednego z twórców i klasyków nowoczesnej synekologii (zwłaszcza ekologii rolnej), odbiega mocno od licznych, publikowanych ostatnio opracowań podręcznikowych z tej dziedziny, poświęconych przede wszystkim formułowaniu ogólnych zasad i prawidłowości. Przedstawia ona mianowicie przegląd podstawowych środowisk i ekosystemów Ziemi, lądowych i wodnych, rozpatrywanych pod kątem przystosowań występujących w nich organizmów do warunków siedliskowych. Autor oparł się przy tym na swym własnym bogatym doświadczeniu badawczym, zgromadzonym w ciągu wielu dziesięcioleci prac terenowych i podróży naukowych. W kolejnych rozdziałach przedstawił charakterystykę środowisk wodnych - morskich, słonawowodnych i słodkowodnych, błotnych, leśnych, stepowych, pustynnych i półpustynnych oraz tundrowych i wysokogórskich. Szczególnie wiele uwagi poświęcił środowiskom stworzonym przez człowieka: rolnym i miejskim. Obszerna bibliografia obejmuje 786 tytułów. Książkę zamyka skorowidz rzeczowy i systematyczny.

Opracowanie W. Tischlera zawiera wielkie bogactwo danych szczegółowych. W dobie panującej dziś tendencji do coraz dalej idącego teoretyzowania w ekologii stanowi ono ważne przypomnienie, że bez skupienia zainteresowań na samych organizmach i bez gruntownej znajomości ich różnorodności nie możemy osiągnąć prawdziwego zrozumienia istoty procesów ekologicznych.

Jan KORNAŚ

COLDEA G. *Munții Rodnei - studiu geobotanic (Das Rodna Gebirge - geobotanische Untersuchung)*. Editura Academiei Române. Bucureștii, 1990, ss. 183, tab. 74, ryc. 20, mapa. Cena 15. - lei. ISBN 973-27-0106-4

Od czasów klasycznych badań Hugona Zapolowicza w latach 1880-1888 botanicy polscy wiele uwagi poświęcali wysokim pasmom Karpat północno-wschodnich, w tym również położonym w Rumunii Górą Rodniańskim, wyróżniającym się szczególną różnorodnością i bogactwem flory i zbiorowisk roślinnych. Opublikowana ostatnio mono-

grafia fitosocjologiczna tego pasma wzbudzi więc na pewno duże zainteresowanie również i w naszym kraju.

Książka napisana jest w języku rumuńskim, lecz dzięki niemieckiemu streszczeniu i pełnym tabelom fitosocjologicznym, zawierającym 642 zdjęcia, reprezentujące 74 jednostki syntaksonomiczne, jest w pełni użyteczna także dla czytelnika polskiego. Rozdziały wstępne poświęcone zostały charakterystyce terenu (co do położenia, granic, budowy geologicznej, rzeźby, nawodnienia i gleb), historii badań botanicznych, głównym rysom flory i piętrówemu układowi roślinności. Właściwy trzon opracowania tworzą opisy wszystkich stwierdzonych w Górach Rodniańskich typów zbiorowisk roślinnych; dla każdego z nich przedstawiono rozmieszczenie na badanym terenie, wymagania siedliskowe, skład i strukturę płatów oraz tendencje sukcesyjne. Autor oparł się przy tym na rygorystycznie zastosowanej metodyce francusko-szwajcarskiej szkoły fitosocjologicznej i w szerokiej mierze uwzględnił wyniki badań na innych obszarach górskich w Rumunii i poza jej granicami. Dzięki temu otrzymaliśmy znakomity materiał porównawczy dla naszych badań karpacczych. Można co prawda dyskutować co do niektórych szczegółów przedstawionych w omawianym opracowaniu ujęć syntaksonomicznych, nie zmniejsza to jednak jego bezspornie wielkiej wartości dla geobotanicznej syntezy całych Karpat.

Końcowe rozdziały książki poświęcone są zagadnieniom ochrony i racjonalnego użytkowania szaty roślinnej Gór Rodniańskich. Całości dopełnia obszerna bibliografia, w szerokim stopniu uwzględniająca opracowania polskie (nie wyłączając najnowszych).

Jan KORNAŚ

GENIN A. *La botanique appliquée à l'horticulture. Technique et Documentation - Lavoisier*. Paris, 1990, ss. 232, 129 ryc., 9 zdjęć, tab. 5. Cena 118. - F. ISBN 2-85206-571-1

Założeniem autora książki były trzy podstawowe cele. Pierwszym było zapoznać czytelnika z anatomią, cytologią oraz morfologią. Drugim celem było wyjaśnienie, w oparciu o wiadomości z budowy roślin, czynności życiowych organizmów roślinnych. Trzecim celem było praktyczne wykorzystanie wiedzy botanicznej. Założenia te udało się autorowi bardzo dobrze zrealizować. Książka obejmuje morfologię, cytologię, anatomię, fizjologię roślin, rozmnażanie się roślin, genetykę, systematykę oraz geografę roślin z ekologią.

Wszystkie te wiadomości są podawane z przewodnią myślą praktycznego ich wykorzystania. Zastosowanie tego co wytwarza przyroda znajduje w tej książce wyjaśnienie i uzasadnienie merytoryczne. Czytelnik może łatwo przyswoić wszystkie techniki łącznie z najnowszymi osiągnięciami. Jako przykłady

podawane są tylko rośliny użytkowe.

Książka ta w pełni zasługuje na jej spopularyzowanie, tym bardziej, że jest to już jej czwarte wydanie będące dowodem dużej popularności.

Jan PILARSKI

VIDALIE H. *La culture in vitro et ses applications horticoles*. Technique et Documentation - Lavoisier. Paris, 1989, ss. 225, 67 ryc., 19 tab. Cena 135. - F. ISBN: 2-85206-504-5

Po krótkim wstępie historycznym przedstawiającym rozwój badań na kulturach *in vitro* oraz korzyści z ich stosowania, opisano podstawy fizjologiczne tych hodowli, takie jak: regulatory wzrostu odpowiednich tkanek do hodowli, wpływ stadium rozwojowego roślin oraz pory roku, zapotrzebowanie odżywcze tkanek w warunkach sterylnych oraz opis wyposażenia laboratorium do hodowli kultur *in vitro*.

W następnej części podano przykłady zastosowania różnych metod: kultury z pylników i ziarn pyłku, kultury z protoplastów, rozmnażanie vegetatywne.

W dziale dotyczącym biotechnologii opisano fuzje protoplastów i uzyskiwanie w ich wyniku mieszańce somatyczne, metody haploidalne, genetykę molekularną i jej zastosowanie w kulturach *in vitro* oraz embriogenezę somatyczną.

Dużo miejsca poświęcono wskazaniu metod, przy zastosowaniu których uzyskuje się materiał jednorodny, oraz wskazaniu metod przy zastosowaniu których uzyskany materiał charakteryzuje się dużą zmiennością.

Osobny rozdział poświęcono ekto- i endomikoryzom w kulturach *in vitro* oraz aspektowi sanitarnemu w kulturach *in vitro*, sprawom zakażeń bakteryjnych i wirusowych i uzyskiwaniu materiału pozbawionego zakażeń.

Na zakończenie omówiono aspekt praktyczny i perspektywy wykorzystywania hodowli *in vitro* do rozmnażania roślin. Recenzowana książka stanowi cenną pozycję. Dzięki bardzo kompleksowemu podejściu do tego zagadnienia, dużej ilości wiadomości teoretycznych i praktycznych może dotrzeć do bardzo szerokiego grona odbiorców, a trzecie wydanie tej książki świadczy o jej dużej popularności.

Jan PILARSKI

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

• SEMINARIUM nt: „STAN AKTUALNY I SZANSE PRZETRWANIA LASÓW TATR I KOLTLINY ZAKOPIAŃSKIEJ POD PRESJĄ SKAŻEN POWIETRZA, WÓD”, Zakopane, 25.V.1991.

Informacje i zgłoszenia:

Dr Zbigniew Krzan
Pracownia Naukowo-Badawcza TPN
ul. T. Chałubińskiego 42a, 34-500 Zakopane

• KONFERENCJA OGRODÓW BOTANICZNYCH I ARBORETÓW nt: „INTRODUKCJA ROŚLIN WRAŻLIWYCH NA SUROWE ZIMY”, Wrocław, 3-5.VI.1991.

W programie m. in. zwiedzanie: Ogrodu Botanicznego UW. oraz Ogrodu Roślin Leczniczych AM we Wrocławiu, Arboretum w Łądku Zdroju i Arboretum w Wojślawicach, Palmiarni w Lubiechowie koło Wałbrzycha oraz Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie.

Informacje i zgłoszenia:

doc. Tomasz Nowak
Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego
ul. H. Sienkiewicza 23, 50-335 Wrocław

• SZKOŁA LETNIA: „WPROWADZENIE DO ARCHEOBOTANIKI”, Igołomia koło Krakowa, 8-13.VII.1991.

Kurs dla starszych studentów i młodszych pracowników nauki, botaników i archeologów.

Informacje i zgłoszenia:

mgr Maria Lityńska-Zajac
Zakład Archeologii Małopolski
Instytut Historii Kultury Materialnej PAN
ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

Uwaga:

Liczba uczestników ograniczona

• KOŁOKWIUM NAUKOWE: „CHEMICZNE SKAŻENIE EKOSYSTEMÓW W PARKACH NARODOWYCH I REZERWATACH - DOKUMENTACJA, MODELOWANIE, OCHRONA PRZED ZAGROŻENIEM”, Ojców (Ojcowski Park Narodowy), 10-12.IX.1991.

Główne zagadnienia:

- monitoring skażeń
- degradacja ekosystemów i poszczególnych populacji
- próby rekultywacji i ochrony

Informacje i zgłoszenia:

Mgr Andrzej W. Biederman
Ojcowski Park Narodowy
Muzeum im. Wł. Szafera
32-047 Ojców; tel. Ojców 40

• IV KONFERENCJA nt: „CHEMIZM OPADÓW ATMOSFERYCZNYCH, WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH”, Łódź, 12-14.IX.1991.

Główne zagadnienia:

- wpływ kwaśnych opadów na środowisko
- zagrożenie dla środowiska wodnego, wynikające z niewłaściwej lokalizacji i nieracjonalnej działalności gospodarczej